

KIUSAAMISEN EHKÄISYN JA PUUTTUMISEN SUUNNITELMA KAIHARI-MUTALA-VAHANTA PÄIVÄKODEISSA

(Päivitetty syksyllä 2017)

Kiusaamisen ehkäiseminen on hyvä aloittaa mahdollisimman varhain. Kiusaamisen juuret löytyvät jo pienten lasten parista ja on tärkeää katkaista kiusaamisen kierre mahdollisimman varhain sekä ehkäistä sen syntymistä.

Se edellyttää tietoisuutta kiusaamisesta sekä tietoa kiusaamisen ehkäisyn keinoista. Tehokkaan kiusaamisen ehkäisyn avulla voidaan vaikuttaa merkittävästi lasten hyvinvointiin niin varhaiskasvatuksessa kuin myöhemmin koulussa. Vastuu kiusaamisen ehkäisystä kuuluu aina koko lasta ympäröivälle verkostolle; kodit ja perheet, varhaiskasvatus, esiopetus, neuvolapalvelut ja koulu.

Höistad (2005) jakaa kiusaamisen fyysiseen, psyykkiseen ja verbaaliseen kiusaamiseen. Psyykkisessä kiusaamisessa on kyse esimerkiksi siitä, että uhria kohdellaan kuin ilmaa tai hänen lähestyessään käännetään hänelle selkä, ei vastata kun hän puhuu tai suljetaan hänet ryhmän ulkopuolelle jollakin muulla tavalla. Fyysinen kiusaaminen voi olla muun muassa fyysistä väkivaltaa tai toisen tavaroiden rikkomista tai piilottamista. Verbaalisella kiusaamisella tarkoitetaan toisen haukkumista, juoruilemistä, hännäämistä, nimittelemistä ja pilailemista tämän kustannuksella (Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa, MLL, 2010).

Kiusaamisen ehkäisyssä olennaista on sosiaalisten taitojen sekä vuorovaikutustaitojen opettaminen mahdollisimman varhain. Aikuisen tärkeä tehtävä on opettaa lapsille näitä taitoja ja auttaa lapsia liittymään ryhmään sekä ylläpitämään ystävyys-suhteita. Turvallinen ja lämmin suhde aikuiseen sekä hyvä ilmapiiri luovat edellytykset ystävyys-suhteiden syntymiselle. Vastavuoroiset ja tasavertaiset ystävyys-suhteet suojaavat lapsia monilta negatiivisilta asioilta, kuten kiusaamiselta. Lapsena hyvin opitut sosiaaliset taidot ja empatiakyky vaikuttavat positiivisesti lapsen hyvinvointiin sekä koulunkäyntiin ja myöhemmin jopa työelämään.

Lasten kanssa olemme keskustelleet kiusaamisesta ja tässä lasten kertomaa:

Mikä on kiusaamista?

- ei anna toisten leikkiä
- ärsyttää tahallaan
- ei päästä liikkumaan tai lähtemään jostain
- laittaa oven kiinni toisen edestä
- nipistäminen ja pureminen ja tukistaminen ja kaikki mikä sattuu
- tappeleminen ja turpaan vetäminen
- jos sanoo, että sää et oo mun kaveri
- kiroileminen ja että käskee kiroilla
- haukkuminen ja nimitteleminen
- häiritseminen
- potkiminen, lyöminen, nipistely, nimittely, huijaaminen ja tukasta repiminen

- kivellä heittäminen
- raapiminen
- jos ei ota mukaan leikkiin
- ilveily ja lelujen heittäminen
- jos nuolee toisia
- kun kaveri kiroilee
- kun ohittelee tahallaan
- ottaa toisen pokekortteja

Mikä ei ole kiusaamista?

- kehuu toista tai toisen vaatteita
- ei potki tai satuta toista
- lainaa kaverille tavaroita
- ottaa leikkiin mukaan
- kysyy luvan asioihin
- sanoo: sä oot mun paras kaveri
- jos satuttaa vahingossa, vaikka kompastuu toista päin
- se, kun leikkii toisen kanssa eikä tee toiselle mitään tyhmää
- on kaverin kanssa yhdessä
- ettei lyö toista
- kun vahingossa satuttaa toista
- auttaa toista

Miltä tuntuu, jos kiusataan?

- pahalta
- sattuu johonkin kohtaan ruumiissa (kehossa)
- surulliselta
- miettii, että toi ei ollu kivaa
- tulee harmitus
- voi tulla itku
- voi suuttua
- voi ylihermostua
- tuntuu typerältä
- se, että itse kiusaa, on kivaa ... tai ei auta, ei tuu parempi mieli
- surkealta
- pahalta
- huonolta
- aika inhottavalta
- voi tulla verta
- tulee outo olo

Oletko itse kiusannut, miten?

- en tiedä
- olen lyönyt
- potkaissut
- kaatanut kaverin
- sekoittanut leikit
- satuttanut
- ärsyttänyt toista
- huijannut pikkuveljeä
- töninyt
- raapinut
- heittänyt lehtiä toisten päälle
- uhkaillut

Mitä pitää tehdä kiusaamistilanteessa?

- Pidetään niitä hyvän kaverin sääntöjä (sovittu eskarissa jo elokuussa):
 - ei satuteta toista
 - sanotaan toiselle, että oot kiva
 - leikitään kaikkien kanssa
 - ei sanota semmosta, mistä tulee toiselle paha mieli
 - kysytään lupa kaverin leluilla leikkimiseen eikä rikota niitä
- Pyydetään anteeksi ja halataan
- Kertoa aikuiselle
- Voi sanoa että älkää kiusatko mun kaveria
- Pitää sovitella ja neuvotella
- Isot voi sopia pienten riitoja

Mitä pitäisi tehdä, ettei kiusaamista tapahdu?

- Yrittää olla kiusaamatta.
- Olemalla reilu kaveri.
- Päästää leikkiin mukaan.
- Ei sanota toisille tyhmästi.
- Olla rehellinen.
- Auttaa toisia.
- Joustaa.
- Vuorotella leluilla.

Mitä ovat hyvät tavat?

- Auttaa leikeissä
- Ei pelleillä ruokapöydässä
- Kiitos ja ole hyvä

- Pyytää anteeksi ja antaa anteeksi
- Ei riitele
- On kohtelias
- Kuuntelee toisia
- On ystävällinen toisille
- Tervehtiminen

Vanhemmilta kyseltiin myös kiusaamisasioista kyselylomakkeella ja tässä vanhempien vastauksia (vastaukset käsiteltiin myös vanhempainilloissa):

Mitä on kiusaaminen?

- Jätetään ulkopuolelle, ei oteta huomioon
- Haukutaan, nimitellään
- Fyysinen; lyöminen, nipistely ym
- Henkinen; kaikki sellainen mistä aiheutuu toiselle paha mieli, tahallisuus
- Lelun kädestä ottaminen, leikkien rikkominen
- Toistuvaa henkistä/fyysistä väkivaltaa; nimittely, haukkuminen, selän takana paha puhuminen, leikeistä ulkopuolelle jättäminen, toisen omaisuuden tahallaan rikkominen/varastaminen/piilottaminen, lyöminen, töniminen, yksityisyyden loukkaaminen, potkiminen, vähättely, toistuvaa leikkien rikkomista, mölyäminen, kun tehdään yhdessä asioita,
- Kaikki missä lapsi tuntee olonsa ulkopuoliseksi tai turvattomaksi

Kokeeko lapsesi kiusaamista päiväkodissa?

- Kyllä
- Joskus kokenut
- Joskus oli kokenut pienempien lasten taholta leikkien rikkomista
- Tyttöjen väliset jutut, halutaan olla kahdestaan, jätetään leikin ulkopuolelle
- Kerran, kun toinen lapsi oli roiskutellut saippuaa kasvoille
- Joskus kokee syrjintää, lyömistä, potkimista
- Yksi kerta

Tavat ja keinot ehkäistä kiusaamista

- Asiasta tullaan keskustelemaan lasten kanssa lasten kokouksissa
- Lapselta on myöskin hyvä välillä kysellä asiasta kotonakin – kun kiusaamista tapahtuu, asia on hyvä ottaa henkilökunnan kanssa puheeksi
- Lasten kanssa keskusteleminen mikä on oikein ja mikä väärin. Esimerkein kertoa, jos ei meinaa mennä muuten perille.
- Varhainen puuttuminen jo vähääkään negatiiviselta vaikuttaviin tilanteisiin.

- Kiusaamisesta ja tunteista keskusteleminen. Ohjaaja mukana leikissä, opetetaan sosiaalisia taitoja.
- Aikuiset ovat läsnä ja puuttuvat kiusaajan tekemisiin. Jos joku tietty henkilö toistuvasti kiusaa, pohditaan vanhempien kanssa mistä tällainen käytös johtuu. Lapsille opetetaan jo pienestä pitäen erilaisuuden hyväksymistä ja ymmärtämistä.
- Varhainen puuttuminen, asiasta puhuminen käyttäen apuna vaikka tunnekortteja. Luetaan aiheeseen liittyviä kirjoja. Keskustelu ennaltaehkäisevästä ja tarpeen tullen välitön puuttuminen asiaan.
- Avoimuus päiväkodin kanssa puolin ja toisin. Vanhempana ei välttämättä tiedä miten lapsi käyttäytyy noin isossa ryhmässä, kun äiti ei ole paikalla. Itse haluan kuulla rehellistä palautetta miten päivät sujuvat, ihan pikkujututkin. Lapsi reagoi olemalla levoton, jos kokee ettei ole saanut tarpeeksi huomiota. Olen huomannut, että lapseni jaksaa paremmin päikkypäivät, kun oikeasti saa äidin huomion sitten, kun päivä on ohi. Melko tarkat rutiinit joka ilta tuntuvat auttavan myös. Aikuisten välitön puuttuminen, tieto lasten koteihin/päiväkotiin seuranta!
- ryhmätoiminta ja ryhmäyttäminen, vaihtuva tekeminen ja vaihtuvien lasten kanssa, turvallinen ilmapiiri, kannustaminen, ”hyvän huomioiminen”
- kuunnellaan lasta kotona, eskarissa ja koulussa
- ollaan läsnä, jutellaan asioista
- puhutaan erilaisuudesta, luonteenpiirteistä
- ammattitaitoinen henkilökunta, sopivat ryhmäkoot ja tarpeeksi henkilökuntaa
- puututaan mahdollisiin kiusaamistilanteisiin heti sekä puhutaan kiusaamisesta lasten kanssa
- Sääntöjen laatiminen ja läpikäynti
tunteiden sanoittaminen, tunne kasvatus, yhteiset leikit ja puuhat myös muiden kuin parhaiden kaverien kanssa
- Puhutaan myös kotona kaveritaidoista
- Opettaa lapsia ottamaan yksinäiset lapsetkin mukaan leikkeihin
- Juttelu mikä on oikein/väärin
- Hyvät käytöstavat arjen keskellä
- Pienikin puuttuminen, nollatoleranssi: minkäänlainen kiusaaminen ei ole sallittua
- Yhteistyö vanhempien kanssa, asioiden puheeksi ottaminen
- Aikuisten esimerkki hyvistä tavoista, kotona, koulussa, päiväkodissa
- Kaikki lähtee varmasti kotikasvatuksesta, jossa mielestäni tulisi oppia muiden huomioiminen ja kunnioittaminen. Keskustelut lasten kanssa, miltä tuntuu joutua kiusatuksi

Miten toivotte kiusaamiseen puututtavan? Miten toivotte kiusaamisesta tiedotettavan?

- Heti, kun huomataan puututaan
- Tiukasti. Kiusaajalle tilanteeseen sopiva sanktio/rangaistus mutta myös selitys väärästä toiminnasta. Kiusatulle tukea
- Nollatoleranssi. Puututaan välittömästi, sanoitetaan tilanne. Vahingostakin pyydetään anteeksi ja annetaan anteeksi.
- Asiasta jutteleminen osapuolten kesken ja vanhemmille informointi

- No luotan siihen, että henkilökunnalla on enemmän kokemusta lasten ohjaamisesta oikeaan suuntaan. Pienillä varmasti toistojen merkitystä esim. Tönnön kieltämiseksi ei voi liikaa korostaa. Ja että jaksaa itse pysyä rauhallisena vaikka lapsi yrittää käytöksellään haastaa. Lasten täytyy kuitenkin oppia toimimaan ryhmässä, jotta päivät sujuvat. Tietenkin haluan heti kuulla, jos lapseni käyttäytymisessä on jotain poikkeavaa/muita ongelmia
- Heti, kun havaitaan, suullinen ”ojennus” ja keskustelu lasten kanssa. Jos tilanne jatkuu, ilmoitus kotiin
- Jutellaan yleisesti kiusaamisesta,
- Kerrotaan havainnoista; avoin tiedonkulku joka taholla, ”osallisille” kasvotusten tiedotus, muille vaikka sähköisessä viestissä
- Tiedotus henkilökohtaisella kohtaamisella ja molemmat osapuolet osallistaen
- Pohtia miltä kiusatuksi tulleesta tuntuu, anteeksi pyytäminen
- Juttelua ryhmässä, heti tieto myös kotiin, jolloin mahdollisuus vanhempien yhdessä miettiä ratkaisua mm. Lasten ”leikkitreffit” vapaa-ajalla
- Pieniinkin asioihin on aikuisen hyvä reagoida. Koen, että hyvin on kaikki tilanteet keskusteltu vanhempien kanssa
- Jos lastani kiusataan tai on kiusaajana, haluaisin ehdottomasti tietää asiasta
- Ihan pieniinkin ulkopuolelle jättämisiin pitäisi pian puuttua
- Opettaa, että kiusaaminen on ylimääräistä toimintaa, mitä ei tarvita. Siitä ei kukaan hyödy tai saa mitään
- Kiusaajan pahan olon lähelle olisi hyvä päästä
- Jos oma lapseni kiusaa muita tai häntä kiusataan, niin haluan ehdottomasti tietää päikyn kautta tai päiväkodilla käydessä. Jos kiusaamista tapahtuu muiden lasten kanssa, niin olisi sekin kiva kuulla, jotta siitä voitaisiin keskustella kotona.
- Hakutilanteessa kerrotaan tapahtuneesta. Kerrotaan mitä on tapahtunut ja miten asia on käsitelty ja miten se on ratkennut.
- Puhutaan välittömästi sekä kiusaajan että kiusatun vanhempien kanssa
- Mahdollisuuksien mukaan ihan keskustelemalla tai esim. Viesti päikyn kautta. Hakutilanteet usein kiireisiä. Soitto ja keskustelu sekä kiusaajan että kiusatun kotiin. Tarvittaessa yhteinen palaveri päiväkodilla.

Mitä ovat hyvät tavat lapsilla?

- Muiden huomiointi. Kiitos ja anteeksi.
- Kaikkien kavereiden kanssa leikitään. Yhdessä toimitaan ja kerrotaan, jos jokin painaa mieltä. Kaverin positiivinen koskettaminen.
- Ystävällinen käytös. Otetaan kaikki halukkaat mukaan. Ei oteta toisen tavaroita kysymättä.
- Kaikkien kavereiden kanssa leikitään. Yhdessä toimiminen
- Lelujen ja tavaroiden jakaminen. Olla kiva kaveri, joka ei kiusaa.
- Hyviin tapoihin mielestäni kuuluu se, ettei tavaroita/vaatteita heitetä vaan opetellaan viemään paikalleen.
- Ruokapöydässä ei tahallaan sotketa, pakko ei ole syödä. Jos menee leikkimiseksi, olen vain ottanut ruoat pois ja syödään sitten myöhemmin, kun maistuu. Pikkuhiljaa opetellaan pyytämään nätisti lisää
- Lisäksi hyviin tapoihin kuuluu mielestäni se, että lapset opettelevat jakamaan leluja yms. Tämä varmasti korostuu isossa ryhmässä

- Toisten omaisuuden ja oman alueen kunnioittaminen
- Kauniisti puhuminen niin aikuiselle kuin vertaiselle vaikka ei tehtävästä/tilanteesta/aikuisesta/lapsesta pitäisikään
- Toisten huomioiminen positiivisella tavalla
- Sopeutuvaisuus ja hyväksyminen
- Toisten huomioiminen, nätisti puhuminen, ruokatavat, oman vuoron odottaminen, toisten leikkiin ottaminen, kannustaminen, tervehtiminen, kiittäminen, ei kiroilla
- Pikku hiljaa hahmotus mikä on oikein ja väärin
- Toisia ei satuteta, hajoteta tavaroita tai jos näin käy – pyydetään anteeksi
- Kuuntelu -> toiminta, me ja sitten vasta minä, sääntöjen noudattaminen
- Jos riitaa tai erimielisyyttä, asiat hoidetaan puhumalla, johon otetaan tarvittaessa aikuinen avuksi
- Kaikkien kanssa toimiminen, aikuisten ja vertaisten kunnioitus
- Ei suljeta ketään ulkopuolelle, erilaisuuden hyväksyminen, väkivallattomuus kyky jakaa ja ottaa kaikki mukaan leikkiin
- Rauhoittumisen taito
- Toisten kuunteleminen
- Perushyvät käytöstavat
- Tottelevaisuus
- Toisen auttaminen

Kiusaamisen ehkäisy

Lasten kanssa keskustellaan erilaisista tapahtumista, kiusaamisesta sekä kiusaamisen seurauksista. Tässä lasten kokoukset ovat olleet hyvänä paikkana keskustella yhdessä asioista. Päiväkodissamme painotetaan positiivisen vuorovaikutuksen ja palautteen vahvistamista. Aikuisen tulisi pystyä ennakoimaan, ettei lapsi joudu tilanteeseen, jossa hänen keinonsa eivät riitä. Leikin havainnointia korostetaan koko toimintayksikössä kiusaamisen ennaltaehkäisyä tärkeänä muotona.

Ehkäisevä toiminta aloitetaan lapsiryhmän hyvällä tuntemisella ja ryhmäytymisellä. Huomioidaan toiset ja ollaan kavereita. Jaamme lapsia pienryhmiin ystävyysseurueiden vahvistamiseksi ja uusien ystävien löytämiseksi. Yhteyttä luovat leikit, joissa opitaan tuntemaan toinen aiempaa paremmin. Pienryhmässä aikuisella on mahdollisuus havainnoida, osallistua sekä ymmärtää lasten sosiaalisia suhteita siten, että kiusaamiseen on helpompi puuttua.

Aikuisen tehtävänä on opettaa lapsia hyväksymään erilaisia ihmissuhteita sekä sietämään pettymyksiä. Lapsia haastetaan kokeilemaan ja huomaamaan, että voi olla kivaakin vaihtaa leikkikaveria. Henkilökunta luo turvallisen ympäristön, jossa jokainen kokee tulevansa nähdyksi ja kuulluksi. Henkilökunta tekee jatkuvasti työtä myönteisen me-hengen luomiseksi ryhmässä.

Luottamuksellinen ja avoin yhteistyö vanhempien kanssa on tärkeää. Silloin on helpompi keskustella mahdollisista ongelmista jo varhaisessa vaiheessa.

Kiusaamiseen puuttuminen

Kiusaamistilanteisiin puututaan heti. Kiusaamistilanteeseen puuttuu se aikuinen, joka on paikalla. Jälkiselvittely tapahtuu aina omassa ryhmässä oman aikuisen kanssa. Epäsuoraan kiusaamiseen puuttumiseen kuuluu tapahtumien selvittäminen ja keskustelu, aikuisen esimerkki ja mukaan meneminen sekä auttaminen leikkiin mukaan.

Suoraan kiusaamiseen puuttuminen: tilanteen rauhoittaminen, aikalisä. Oman ryhmän aikuiset harkitsevat tarvitaanko selvittelyyn vanhempia ja milloin vanhempia tiedotetaan tapahtumista.

Seuraamuksen tulee olla tasapuolinen ja oikeudenmukainen. Aikuisen täytyy tietää mitä todella tapahtui ennekuin seuraamuksia voi seurata. Varmistetaan tapahtumien todellinen kulku ja tausta, ettei kyse ole väärinkäsityksestä. Seuraamukset ovat aina yksiköllisiä ja riippuvat lapsen temperamentista. Esimerkiksi jollekin lapselle riittää aikuisen ”tyytymätön” katse ja toinen tarvitsee enemmän aikuisen tukea. Anteeksipyyntöjen merkityksen ymmärtäminen on myös tärkeää.

Arviointi

Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelma laaditaan toimintakauden alussa yhdessä koko päiväkodin henkilökunnan kanssa. Sen jälkeen se käydään läpi vuosittain. Suunnitelman laadinta on prosessi, ja tärkeintä on se, että kaikki sitoutuvat ja ovat tietoisia suunnitelmasta ja saavat mahdollisuuden osallistua keskusteluun. Ryhmät laativat ryhmäkohtaiset suunnitelmansa ryhmäytämisen jälkeen. Lisäksi tiimipalaverissa käydään keskustelua kiusaamisesta sekä suunnitelmasta.

Vanhempien kanssa käydään vasu-keskusteluissa läpi suunnitelmaa sekä avataan kunkin lapsen sosiaalisia suhteita. Päiväkodin kiusaamista ehkäisevästä työstä kerrotaan vanhemmille vasu-keskusteluissa. Vanhemmille annetaan mahdollisuus myös kertoa ja kysellä kiusaamisesta ja lapsen sosiaalisista suhteista ja vuorovaikutuksen laadusta. Koko toimintayksikön yhteinen suunnitelma näytetään vanhemmille. Laitetaan ilmoitustaululle. Suunnitelma löytyy uusille työntekijöille myös perehdytyskansiosta.